

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง “พื้นที่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ที่องค์การมหาชน” นี้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณคณะกรรมการ ฯ ศูนย์มานุษยวิทยา ฯ ที่ให้โอกาสและเวลาให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องนี้

บุคคลที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จครั้งนี้ คือ ชาวบ้านบ้านวัดแดง, ผู้ใหญ่บ้าน, เจ้าอาวาสวัดแดงธรรมชาติและมัคทายก ซึ่งมักจะเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและซักถามข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดี

หากการศึกษาวิจัยนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

สิริพร สมบูรณ์บุรณะ

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้ศึกษาเรื่อง “พื้นที่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน: กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดแดง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “พิพิธภัณฑ์ในฐานะพื้นที่ขององค์ความรู้ทางวัฒนธรรม”, “ความหมาย” พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในความหมายของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง, “ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่น” กับ “การสร้างพิพิธภัณฑ์” และการเข้าถึงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของคนในชุมชนและสาธารณะ โดยเน้นขอบเขตการศึกษาพิพิธภัณฑ์ในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่รวบรวม สะสม และสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลและชุมชน

สรุปพบว่า “พิพิธภัณฑ์บ้านวัดแดง” ในฐานะที่เป็น “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” นี้ ถูกทำให้เป็นสิ่งประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรม ภายใต้การสร้างความสัมพันธ์กับอำนาจของกระบวนการทางสังคมให้เกิดการสร้างความจริงของสังคมได้ชุดหนึ่ง ซึ่งจะพิจารณาได้จากความเป็นพิพิธภัณฑ์ที่จำเป็นต้องเสริมคุณค่าและหน้าที่ของมัน โดยผ่านการจัดการและสร้างภาพตัวแทน เราอาจเรียกได้ว่าเป็น “การนำเสนอภาพเชิงพื้นที่” ในลักษณะที่เป็นพื้นที่แบบมโนทัศน์นี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อสอดคล้องกับรูปแบบหลักของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามวิถีการผลิตของสังคม

“ความเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ของพิพิธภัณฑ์บ้านวัดแดง ถูกจัดสร้างขึ้นภายใต้อำนาจการปกครองท้องถิ่น ที่ต้องการฟื้นฟูความเป็นหมู่บ้านหรือท้องถิ่น โดยการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ทางสังคมและกายภาพขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อจะสามารถดำเนินการ ได้อย่างเปี่ยมล้นด้วยคุณค่าของประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำ

พิพิธภัณฑ์วัดแดงธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ของท้องถิ่นไว้ พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ในบริเวณวัด กลายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนความเป็นชุมชนชาวสวน จังหวัดนนทบุรี ริมแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ไม่ได้เป็นพื้นที่ที่มีการนำเสนอภาพรวม (holistic approach) ของวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ แม้ว่าพยายามสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับการเลือกสรรความทรงจำชุดใดชุดหนึ่ง เพื่อมาเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยอาศัยความรู้ทางประวัติศาสตร์บ้างช่วงบางตอนมาเสริมความทรงจำและความชอบธรรมของหมู่บ้านตนเอง อีกทั้งเพื่อสอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ต้องการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของไทย รวมถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ii
บทคัดย่อภาษาไทย	iii
สารบัญเรื่อง	iv
สารบัญแผนที่	vi
บทที่	
1 บทนำ	1-13
ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย	1
วัตถุประสงค์	2
พื้นที่สำหรับการวิจัย	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
ระเบียบวิธีวิจัย	3
คำอธิบายที่ชี้ให้เห็นว่างานวิจัยเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่	3
แนวความคิดทฤษฎี	4
2 เขียนถิ่น: เมืองนนทบุรี	14-27
เมืองนนทบุรี “ตลาดขวัญ”	14
สภาพทั่วไปตำบลไทรมา จังหวัดนนทบุรี	20
บ้านวัดแดง	24
3 พิพิธภัณฑ์บ้านวัดแดงกับความเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น	28-42
แนวความคิดและเหตุผลของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ	30
ประเภทของที่รวบรวมในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่บ้านวัดแดง	34
ความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านวัดแดงที่มีต่อพิพิธภัณฑ์	40
4 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่บ้านวัดแดงกับการสร้างพื้นที่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม	43-52
การสร้างพื้นที่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น	45
ความสัมพันธ์ทางด้านอำนาจกับการฟื้นฟูรศกทางวัฒนธรรม	50

สารบัญ

	หน้า
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	53-56
บทสรุป	53
ข้อเสนอแนะ	55
บรรณานุกรม	57

สารบัญแนที่

		หน้า
แนที่ที่ 1	แสดงอาณาเขตอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนนทบุรี	17
แนที่ที่ 2	แสดงเส้นทางคมนาคมทางบก	17
แนที่ที่ 3	แสดงแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี	19
แนที่ที่ 4	แสดงเส้นทางคมนาคมเข้าสู่วัดแดงธรรมชาติ	26
แนที่ที่ 5	แสดงที่ตั้งวัดแดงธรรมชาติ	27

